

WINDS OF CHANGE

DOES HALACHA ADAPT TO MODERN TIMES?

SHIUR 7 - MICROHALACHA, METAHALACHA AND THE HASHKAFIC MATRIX

מכון לנדר

A] THE SMALL PICTURE - MICROHALACHA

Halachic analysis (psak as defined by Rav Aharon Lichtenstein in Shiur 6) is made up of millions of tiny details. Of these these details produce opinions which are not 'mainstream'. When is it legitimate to bring out these opinions to permit new innovations.

1. It is this concept which undergirds the legitimacy of recourse to minority opinions *bi-sha'at ha-dehak*. Inasmuch as these opinions are not simply dismissed as erroneous but procedurally rejected ... they are very much alive, held in reserve where they can be culled from the shelf in a crisis. In effect, the principle of "Rabbi So-and-so is worthy of being relied on in exigent circumstances," states, that while a given view has been accepted le-halacha, as part of our third tier, in an emergency we envision ourselves back at our middle tier, sans decisive resolution, and hence as authorized to heed another view. Moreover - and this is no less remarkable - under the pressure of circumstance, we are not bound by the general directive of *sfeika de-oraita le-humra*, but are entitled to follow a lenient minority.¹

This license raises obvious questions. How liberally and by whom can it be exercised? From how far back can discarded *shitot* be extracted - from the *mishna*, the *gemara*, *rishonim*, early *aharonim*? Which views, if any, might indeed be treated as error, and on what basis? At the practical plane, these issues need to be clarified, but that task lies beyond my present scope. Here, I content myself with an account of the principle and its rationale, as a manifestation of concern for the human and social element within *pesika*.

The Human and Social Factor in Halacha- Tradition Magazine 36:1 p 11

Important Micro-factors in Legimising the Use of Minority Opinions

- *Honesty - accurate and contextual quoting eg legitimate use of a hava amina*
- *Consistency - with other areas of psak*
- *Weighting - how to weigh different halachic (and hashkafic) precedents against others; rishonim vs acharonim; 'big-names' vs smaller*

B] THE BIG PICTURE - METAHALACHA

2. The discussion regarding women's tefilla groups has regrettably focused excessively on technical issues and legalities. It has been framed by limited halakhic queries such as: may the participants forgo tefilla be-tzibbur to attend these groups? May menstruant women touch sifrei Torah? Undoubtedly such technical perspectives and narrow questions are necessary to ensure our compliance with all minutiae of halakha. Torah, however, consists not only of halakhic details, but also of halakhic values. Unfortunately the latter have been neglected in the discussion concerning women's tefilla groups. When halakha is fragmented and truncated in such a fashion, it can be neither interpreted nor implemented correctly. The approach of Rav Soloveitchik zt"l differed. The Rav's consistent opposition to women's tefilla groups was dictated by halakhic values, not halakhic details.

"Halakhic Values and Halakhic Decisions: Rav Soloveitchik's Pesak Regarding Women's Prayer Groups" Rav Meyer Twersky Tradition, 32:3 Spring 1998 - see http://www.torahweb.org/torah/special/2003/rtwe_wtg.html#fn10

1. This position is subject to halachic debate and not universally agreed upon

3. In sum, halakha is a two-tiered system consisting of concrete, particularized commandments governing our actions as well as abstract, general imperatives governing the matrix of our actions. Some abstract imperatives focus exclusively on the elan of a specific *mitsva*; e.g., the commandment *Shabbaton* ensures the spiritual character of *Shabbat*. Others are all-encompassing, establishing universal values and standards of conduct; e.g. *kedoshim te-hiyu*. The Torah legislates not only actions, but also *de'ot* (ethical-moral-religious-intellectual dispositions). It prescribes ritual but also establishes boundaries for the concomitant religious experience.

ibid

4. וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה' לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּבָאתָ וַיְרַשֶׁתְּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לְאַבְרָהָם:

דברים ו:יח

One of the mitzvot is to do what is 'upright and good'. Why is this a separate mitzva - aren't all of the mitzvot meant to be yashar and tov? How are we to judge whether our idea of what is straight and good is in accordance with Hashem's?

5. ולרבותינו בזה מדרש יפה, אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין. והכוונה בזה, כי מתחלה אמר שתשמור חקותיו ועדותיו אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו, כי הוא אוהב הטוב והישר: וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כלם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון לא תלך רכיל, לא תקום ולא תטור, ולא תעמוד על דם רעך, לא תקלל חרש, מפני שיבה תקום, וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין

רמב"ן שם

The Ramban explains that, although the Torah includes hundreds of mitzvot and thousands of details, it could not possibly legislate specifically for every case in every time and place. It therefore includes this general mitzvah bein adam lechavero which requires us to be fair and honest and use our moral and ethical judgement in all circumstances

This is a parallel to the mitzvah of 'kedoshim tihyu' (see Vayikra 19:2) in mitzvot bein adam lemakom. A person might be a gross glutton and get drunk all day eating kosher meat and drinking kosher wine and never technically break any mitzvah. Kedoshim tihyu comes to tell us that we have an overriding obligations to be 'holy' - i.e. to follow the spirit of the law and be bigger people. So too in interpersonal relations, we must not allow the letter of the law to deflect us from the spirit of the law

6. דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא יט:ב

7. והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה: לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין ... אמר בכלל ועשית הישר והטוב ... וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות

רמב"ן ויקרא יט:ב

The methodology of the Torah is to supplement the details of mitzvah with Torah 'meta-principles' which provide the context and backdrop to our practice of the mitzvot generally and sets the 'spirit' of the law

8. ...while, of course, for the committed Jew, *halakha*, as a normative order, can never be superseded by external pressures, a specific *halakha* may be flexibly applied and, in a sense, superseded by the internal dynamics of the *halakhic* system proper. And this, in two distinct, albeit related, ways. The first entails recourse to a phalanx of factors, of human and social import, which affect decision as acknowledged halakhic elements. At the apex stands, of course, *pikuah nefesh*, but other factors, local or general, of lesser gravity, also abound. These include physical and psychological pain, financial hardship, social harmony, and human dignity, sensitivity to any or all of which can affect pesak measurably.

C] YIRAT SHAMAYIM

- Commitment to the assumptions of the 'halachic process' - the Chatimat HaShas, Torah Min Hashamayim
- Avoidance of 'foreign' agendas - egalitarianism; political correctness; n.b.hashkafic difficulty of identifying what is 'foreign'

D] DERACHEHA DARCHEI NOAM

9. אינו דין שלא נעשה מתים כחיים! ת"ל: (משלי ג') דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

לבמות פז:

The Gemara tries to prove technically that a woman who was exempted from Yibum through having a child and then subsequently remarries should be re-subjected to chalitza if that child dies. This is rejected on the grounds of "Deracheha Darche Noam"

10. דרכיה דרכי נועם - וזו שכיח לה צן ולא נזקקה ליצם וניסת לשוק ומת צנה אם תאמר תחלוץ הרי היא מתגנה על צעלה

רש"י שם

Rashi explains that this suggestion would be offensive to her relationship with her new husband and is thus disqualified

E] DARCHEI SHALOM

11. מתני'. אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום: כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל, מפני דרכי שלום; מערבין בבית ישן, מפני דרכי שלום; בור שהוא קרוב לאמה מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום; מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן משום גזל, מפני דרכי שלום אין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה, מפני דרכי שלום.

גיטין נט.

12. ת"ר: מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל, ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל, וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל, מפני דרכי שלום

גיטין סא.

Chazal insisted on certain changed to the default halachic position in order to achieve Shalom - between Jews and between Jews and non-Jews

F] EIT LA'ASOT LASHEM

13. והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר: (רות ב') והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים: ה' עמכם, ויאמרו לו: יברכך ה'; ואומר: (תהלים קי"ט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. רבי נתן אומר: הפרו תורתך משום עת לעשות לה'.

ברכות נד.

Boaz instituted the common usage of G-d's name in socail greetings in order to promote Shalom. The Gemara justifies this on the grounds of 'Et La'asot Lashem'

14. ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך - פעמים שמצטלים דברי תורה כדי לעשות לה', אף זה, המתכוין לשאול לשלום חברו זה ראונו של מקום, שנאמר צקש שלום ורדפכו, מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה חסור

רש"י שם

Rashi explains that the halacha contains the ability to reverse even apparent Torah positions in order to achieve the ultimate will of Hashem. Who exercises this power and under what circumstances

15. מעשה שעמדו קינין בירושלים בדינר זהב, אמר רבן שמעון בן גמליאל: המעון הזה, לא אליו הלילה עד שיהיה בדינרין; בסוף נכנס לב"ד ולמד: האשה שיש עליה ה' לידות ודאות, ה' זיבות ודאות - מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה, ועמדו קינין ביום ההוא ברבעתים

כריתות ח.

Another example - R. Shimon ben Gamliel reversed a halacha that women needed to bring a korban for each birth, in

16. חע"פ שהיקל על דברי תורה עת לעשות לה' הוא שאלמלי לא יתאלצו יחדלו מלהכביא חפילו אחד ויאכלו צקדשים צטומאת הגוף

רש"י שם

Rashi explains that the damage to Torah by NOT changing the halacha outweighed the problem of the change itself

17. זמר אשה - וקול זמר פנויה נכרית היא ג"כ בכלל ערוה ואסור לשמוע בין כהן ובין ישראל. ומ"מ אם הוא בדרך בין העכו"ם או בעיר והוא אנוס שא"א לו למחות כיון דלא מצינו דמקרי ערוה מדאוריית' מותר לקרות ולברך דאל"כ כיון שאנו שרויין בין העכו"ם נתבטל מתורה ותפלה וע"ז נאמר עת לעשות לד' הפרו תורתך אך יתאמץ לבו לכיון להקדושה שהוא עוסק ולא יתן לבו לקול הזמר

משנה ברורה סימן עה

The Mishna Berura applies this to permitting learning and davening whilst listening to non-Jewish women singing. There is no alternative and a person cannot live without Torah and Tefilla!

Circumstances in which Et La'asot has been invoked

- Writing of the Oral Law
- Using a Book of Haftorot in shul
- Using Hashem's name in social greeting
- Modern introduction of changes in women's learning
- Shimon Hatzadik going out to greet Alexander in the Bigdei Kehuna

18. ויש עוד סניף להתיר זמירות קודש עפ"י מה שכתב הרמ"א באבהע"ז סי' כ"א, שכל שאינו עושה דרך חיבה רק כוונתו לשם שמים, מותר. ומקור דבריו בתוס' קידושין פ"ב, א ד"ה הכל לש"ש, שע"ז אנו סומכים השתא שאנו משתמשים בנשים, ואף שיש לחלק בין שימוש בנשים ובין שמיעת קול זמר, מ"מ יש לומר כיון שהמזמרים זמירות קודש ג"כ מתכוונים לש"ש, כדי לעורר רגשות דתיים אצל הבנות ולטעת בלבם חיבה לקדשי ישראל, יש לסמוך על המקילים. ועי' במס' יומא (ס.ט.) גבי שמעון הצדיק: עת לעשות לה' וכו' ובפירש"י שם. ובמס' תמורה י"ד, ב איתא שהתירו לכתוב דברי תורה שבע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ואמרו: מוטב תיעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל, ובמס' גיטין (ס.) א למדו מזה שמותר לטלטל ולקרות בספר אפטרתא משום כיון דלא אפשר עת לעשות הפרו תורתך.

שו"ת שרידי אש חלק א סימן עז עמוד ריח

Recently, Rav Yechiel Yaakov Weinberg in his famous teshuva on mized singing for zemirot uses Et La'asot Lashem as one of the main justifications for his chidush. Note (here and elsewhere in the teshuva) how he first finds a (weak) technical justification (snif) for the heter and then invokes the real metahalachic principle of Et Laasot

19. עת לעשות לה' - כשבא עת לעשות דבר לשמו של מקום - מותר להפר בו תורה.

רש"י יומא סט.

F] KAVOD HABERIYOT

20.

- (a) המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא (משלי כא:ל) - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' - כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב
- (b) תא שמע: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. ואמאי? לימא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! - ... בלאו (דברים יז:יא) דלא תסור ... כל מילי דרבנן אסמכניהו על לאו דלא תסור, ומשום כבודו שרו רבנן.
- (c) תא שמע: (דברים כב:א) והתעלמת מהם - פעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם; הא כיצד? אם היה כהן והיא בבית הקברות, או היה זקן ואינה לפי כבודו, או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו, לכך נאמר: והתעלמת. אמאי? לימא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! איסורא מממונא לא ילפינן.
- (d) תא שמע: (במדבר יז:ו) ולאחתו מה תלמוד לומר? הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת ... יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה, תלמוד לומר: ולאחותו - לאחותו הוא דאינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצוה, אמאי? לימא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! - ... שב ואל תעשה שאני.

ברכות יט:

There are a number of situations where the halacha is sometimes overridden by the principle of kavod for other people:-
(i) rabbinic mitzvot ; (ii) monetary mitzvot; (iii) passive non-observance of positive Torah mitzvot

21. אין.... מקדשין. הגה: ויש מתירין לקדש היכא דאין לו אשה וזנים ואפשר דה"ה ה הכניסה לחופה שרי ואע"ג דלא קי"ל הכי, מ"מ סומכין על זה בשעת הדחק, גם כי גדול כבוד הצריות; כמו שרגילין שלפעמים שלא היו יכולים להשוות עם הכדוניה ציום ו' עד הלילה, דעושין החופה והקידושין צליל שבת הואיל וכבר הכינו לסעודה ולנשואין והוי ציום לכלה ולחתן אם לא יכנוס אז; ומ"מ לכתחלה יש ליזכר שלא יבא לידי כך.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שלט סעיף ד

The Rema permits a chuppah on Shabbat in exceptional circumstances - here where the chatan and kallah were already under the Chuppah on Friday afternoon and an argument amongst the family caused the Chuppah to be delayed until Shabbat. Out of kavod haberiut - concern for the dignity of the bride, the Rema allows the wedding - this was based on an actual and very controversial case in Krakow when this happened

G] AVOIDING HETERODOX PRACTICES

22. ומוודים שאם חל להיות בשבת שיום טובו אחר השבת ואין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת

משנה מסכת חגיגה פרק ב משנה ד

The Mishna rules that when Shavuot fell on Shabbat and many of the korbanot had to be brought the following day on Sunday, the Yom Tov element of the Sunday was deliberately down-played to avoid strengthening the sectarian practices of the Sadduces who held that Shavuot MUST fall on a Sunday

23. אין שוחטין לגומא כל עיקר, אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה; ובשוק לא יעשה כן, שלא יחקה את הצדוקים [המינים]: (רש"י - יחזיק ידיהם צחוקותיהם, יחקה לשון חוק)

חולין מא.

The Mishna prohibits shechita in a way which would give support to sectarian practices of 'non-orthodox' groups, even though the innovation is itself halachically permissible. There have always been such group - Samaritans, Sadduces, Early Christians. Today, this would apply to adopting practices which would strengthen the position of non-orthodox groups - Conservative, Reform

24. תפילת הנשים כשהן עטופות בטלית ומלווה בקריאת התורה מחזקת את הריפורמה, וכל חיקוי של האפיקורסים אסור הוא מהתורה (על אבני-נזר חו"מ סי' קמט). אכן אילו באמת היתה אשה חושקת בקיום מצוה שאין היא מצווה בה, היתה עושה זאת בחזרה, ואז אין בדבר משום חיקויים של האפיקורסים. אבל כל שעושות בפרהסיה וברבים, ברור שהדבר נובע מרצון החיקוי, ועל כן הוא אסור.

תחומין / כרך יח / הרב זלמן נחמיה גולדברג / תפילת נשים בפרהסיה

Here, Rav Zalman Nechemia Goldberg rules that public women's prayer services with tallitot and kriyat haTorah as an issur Torah based on this prohibition.

This has been applied over the last 200 years in various questions:-

- prohibiting organs in synagogues
- prohibiting flowers at funerals
- prohibiting changes to synagogue design
- prohibiting change in pronunciation for an Ashkenazi to 'modern' pronunciation

But consider 'heterodox' practices that were accepted (at least to some degree) by Orthodox poskim and communities:-

- sermons in the venacular
- Bat mitzva/ Bat Chayil

25. שנינו במתני' חולין מ"א ע"א אבל עושה גומא בתוך ביתו וכו' ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים ופירש"י יחזיק ידיהם בחוקותיהם יחקה לשון חוק. ואיתא שם בברייתא ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר ובחוקותיהם לא תלכו ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. ומעתה אני אומר שאף אם נצדד לומר שאין בארגעל משום חוקות ע"ז מ"מ אין להתירה משום שמחקה בזה האפיקורסים (כלומר שמחזיק ידיהם בחוקותיהם), שהרי ידוע שהתחילו בזה המהרסים לפרוץ פרצות בדת ד', חללו שבת בפרהסיא שנו התפלות וכפרו בביאת המשיח ועוד תועבות אחרות חברו עם הארגעל למרות עיני הרבנים החרדים לדבר ד'. ועתה אם נתיר הארגעל הלא יאמרו המהרסים הלא בחזקנו לקחנו לנו קרנים והרבנים עונים אמן אחרינו. ועוד מעט ויתירו גם שאר איסורים אשר (כפי דעתם) אין רוח העת סובלתם. ובאמת הנסיון מעיד שהעם לא יספיקו בהיתר מעט כי אם מושכים העון בחבלי השוא ובצדק כתבנו בהודעה נאמנה שלנו אשר הארגעל: נהיה לשורש פורה רוש ולענה לעבירה גוררת עבירות אחרות ותועבות גדולות, כי לא יארכו הימים ולרגל הארגעל קול מקהלות נשים שרות נשמע בהיכל ד'. ובסדר התפלה אשר קבלנו מאבותינו נפרצה פרצה אחר פרצה, ונהרסו שתות העבודה שבלב על ידי הוספה וגרעון, ע"י שניים וחלופים אשר יענו ויעידו, כי כפרו המהרסים ובעטו בהבטחות ה' ע"י נביאיו, להשיב שכינתו לציון וסדר העבודה לירושלים באחרית הימים. וא"כ בזמננו יש איסור יותר בארגעל מפני שמחקים בזה המינים והאפיקורסים ומחזיקים את ידיהם בהריסות האמונה והדת.

שו"ת מלמד להועיל חלק א (אורח חיים) סימן טז

Here Rav David Tzvi Hoffman totally prohibits having an organ in a synagogue, even on a weekday for this reason

26. *Mesora* encompasses not only analytic novella, abstract theories, halakhic formulae and logical concepts . . . but also ontological patterns, emotions and reactions, a certain existential rhythm and experiential continuity. Complete transmission of the *mesora* is only possible by means of intimate connection with the previous generation.

Rav Soloveitchik, *BeSod haYahid ve-haYahad*, p. 270.

27. There are two covenants: the first which God concluded with the patriarchs, and the second which God concluded with Moses on Mt. Sinai. The nature of the Sinaitic covenant was a commitment to the fulfillment of commandments. It is a bond of obligation. The patriarchal covenant on the other hand, has no commandments included in it with the exception of circumcision. Yet the two are connected . . . The Sinaitic covenant relates to the human deed. The patriarchal covenant relates to the fundamental essence of a person. It teaches man how to feel or to experience as a human being.

Rav Soloveitchik, *Shiurei haRav*, p. 51.